

Efekty uczestnictwa w Interpersonalnym Treningu Twórczego Myślenia – wstępne wyniki badań predyspozycji twórczych

Effects of participation in Interpersonal Creative Thinking Training – preliminary research results

DOI 10.25951/4075

Wprowadzenie. Rozważania teoretyczne

Przed podjęciem badań związanych z zagadnieniami twórczości, kreatywności oraz twórczego myślenia należy, po pierwsze, wyjaśnić interpretację wybranych terminów stosowanych w niniejszym artykule, a po drugie – podkreślić ich znaczenie w tytułowym Interpersonalnym Treningu Twórczego Myślenia.

Andrzej Góralski pytanie, co znaczy twórczość, proponuje zastąpić pytaniem, co to znaczy twórcze. Odpowiedź przynosi siedem komplementarnych definicji twórczości:

- twórcze to nowe i cenne zarazem,
- twórczość to podstawowy środek do trwałego wyrażania siebie, do efektywnej samorealizacji, do skutecznej samoochrony,
- twórczość to także dialog mistrza z przeszłością,
- twórczość jest także krystalizacją śladu przyszłości,
- twórczość jest najważniejszym ze środków przewyższania błędów dostępnych człowiekowi,
- twórczość urzeczywistniona tworzy wzorzec postępowania, jest – mówiąc metaforycznie – algorytmizacją niezalgorytmizowanego,
- twórczość to nade wszystko urzeczywistnione trwanie (Góralski 1989; 2003, s. 48–49).

Pomimo przywołania różnych aspektów twórczości, autor nie wyczerpuje wszystkich możliwości określenia tego pojęcia. Andrzej Grzegorzyc (1993) postrzega twórczość jako moment, w którym ujawnia się wolność wewnętrzna jednostki, wolność od schematów i szablonów.

Wolność przejawiająca się w decyzji ma jednak pewne ograniczenia, które pomagają w realizacji wartości, tj. zasady logiki, metodologii, normy moralne czy kanony pisarstwa. Ellis Torrance zdefiniował twórczość jako uwrażliwienie na problemy, niedostatki, luki wiedzy, brakujące elementy, dysharmonię, identyfikowanie trudności, poszukiwanie rozwiązań, próby zdefiniowania lub sformułowania hipotez dotyczących zauważonych niedostatków, wielokrotne testowanie sformułowanych hipotez i na zakończenie – ogłoszenie wyników (Torrance 1965; 1995; por. Jabłonowska 2004).

Z przywołanych definicji wynika, że trudno jest jednoznacznie wyjaśnić, czym jest twórczość, ponieważ pojęcie to odnosi się z jednej strony do tworzenia w kontekście artystycznym, z drugiej natomiast – do tworzenia w kontekście osobowościowym; w wyżej wymienionych określeniach związanych z twórczością podkreślana jest jednak nowość i wartość osiągnięcia, czyli „twórcze to nowe i cenne zarazem”. Twórczość określana jest także mianem kreatywności, chociaż pojęcia te nie są jednoznaczne. Podobieństwo definiowania wskazanych pojęć w wybranych publikacjach powoduje, że można traktować je zamiennie. Kreatywność może być rozumiana jako twórczość – cecha osoby, zdolność do produkowania wytworów, które są nowe i wartościowe. Zwykle przejawia się w formie obserwowalnego zachowania prowadzącego do powstania nowych i wartościowych wytworów, np. piosenek, opowiadań, choreografii tanecznych (Nęcka 2016). W niniejszym artykule pojęcie twórczości i kreatywności będzie stosowane zamiennie, choć zgodnie ze stwierdzeniem, że „nie ma kreatywności bez twórczości” (Szmidt 2017, s. 118).

Według Nęcki jedną z podstawowych cech warunkujących twórcze myślenie jest aktywne podejście do problemu, czego wynikiem jest często daleko posunięta modyfikacja pierwotnej wersji. „Twórczy myśliciele nie godzą się na szukanie rozwiązań problemu w postaci, w jakiej go sformułowano. Przeciwnie, starają się problem uprościć, zredefiniować, postawić na nowo, niekiedy wręcz zastąpić innym problemem” (Nęcka 2016; 2003, s. 71–72). Twórcze myślenie to ciągły proces skierowany na transformowanie wiedzy, a nie na jej konsumowanie. To środek do odkrywania nowych celów, służący szukaniu sposobów dojścia do nieoczekiwanych konkluzji. Edward de Bono, pisząc o myśleniu twórczym, wskazuje na współdziałanie myślenia aktywnego i reaktywnego. Myślenie aktywne określa, jakie czynności należy wykonać, aby osiągnąć wyznaczony cel. Myślenie reaktywne pochodzi z danych zewnętrznych; to pewne informacje ze źródeł zewnętrznych, które stanowią podstawę do reakcji (de Bono 1999, s. 33–34). Józef Koziński opiera twórcze myślenie na twórczym rozwiązywaniu problemów. Podczas tego procesu można wyróżnić dwie fazy:

wytwarzania pomysłów rozwiązania i weryfikację pomysłów rozwiązania (ocena i wybór). Są to dwa odrębne systemy myślowe funkcjonujące w sytuacji problemowej (Kozielecki 1966, s. 23). W wielowymiarowych modelach i definicjach zdolności, jako ważne komponenty podaje się – obok wysokiego poziomu inteligencji i/lub uzdolnień kierunkowych – także poziom twórczości (w kontekście myślenia twórczego) (Gegne 2005; Piirto 1999; Renzulli 1978; Tannenbaum 2003; Ziegler, Heller 2000; por. Limont 2008, s. 13). Jean-Claude Kaufman podkreśla znaczenie teorii Guilforda, upatrując źródeł twórczości w myśleniu dywergencyjnym, które sprowadza się do generowania pomysłów w odpowiedzi na pytania o charakterze otwartym (Kaufman 2011). Do koncepcji Guilforda nawiązuje także Klaus Urban (1996). Model Urbana zakłada istnienie sześciu grup komponentów twórczości, które można rozumieć jako predyspozycje twórcze. Tworzą one system funkcjonalny – działają we wzajemnym powiązaniu; żaden nie wystarcza sam do uruchomienia procesu twórczego, ani nie jest zań odpowiedzialny. Trzy pierwsze grupy to składniki poznawcze, trzy następne to składniki osobowościowe. Cechy osobowości, które najczęściej okazują się – w świetle badań – skorelowane z twórczością, to wysoka samoocena, małe nasilenie postaw obronnych, nonkonformizm i wewnątrzsterowność (Matczak, Jaworowska, Stańczak 2000, s. 9–11). Zgodnie z podejściem egalitarnym każdy człowiek jest twórczy, ale nie w takim samym stopniu, natomiast podejście elitarne zakłada, że twórcze są tylko jednostki wybitne. Zgodnie ze stanowiskiem przyjmowanym przez pedagogów, mówiącym o powszechności występowania tej cechy, można przyjąć, że jest możliwe rozwijanie twórczości poprzez rozmaite techniki wspomagania rozwoju twórczego albo treningi twórczych umiejętności (Nęcka 2016). Mówi się też o nim jako treningu poprzez rozwijanie motywacji i kształtowanie nawyków umysłowych (Jaworska-Witkowska 2008). Trzeba jednak pamiętać, że trenowanie twórczości jest możliwe tylko wtedy, kiedy nasze działania i myślenie będziemy traktować tak samo jak każdy inny rodzaj ludzkiej aktywności. Jeżeli przyjmuje się egalitarne podejście, to należy zwrócić uwagę na to, że każdy może być twórczy, jednak nie wszyscy w jednakowym stopniu. To prowadzi do podziału twórczości na rodzaje i poziomy. Edward Nęcka wymienia następujące cztery poziomy: twórczość potencjalną (płynną), twórczość „skryzalizowaną”, twórczość dojrzałą oraz twórczość wybitną. Pierwszy z poziomów twórczości jest najbardziej elementarny i polega na uruchamianiu procesów psychicznych oraz wytwarzania zachowań, które niekoniecznie prowadzą do powstawania liczących się dzieł. Ten poziom charakteryzuje brak wiedzy z określonej dziedziny, brak specyficznych umiejętności warsztatowych. Kolejny poziom wymaga przynaj-

mniej minimum wiedzy z pewnej dziedziny, kierowania się określonymi kryteriami akceptowalności wytworu, jednak ostateczne rozwiązanie nie musi mieć znaczącego wkładu w wybraną dziedzinę. Trzeci poziom wymaga specjalistycznej wiedzy nabywanej latami, wiąże się z wytworami ważnymi w jakiejś dziedzinie, które są społecznie akceptowane i uznawane. Ostatni, czwarty poziom, wiąże się z dziełami stworzonymi w wyniku twórczości dojrzałej, jednak wytwory wybitnej twórczości wprowadzają fundamentalne zmiany w danej dziedzinie (Nęcka 2005). Kaufman i Ronald A. Beghetto wymieniają następujące poziomy twórczości: twórczość potencjalna, twórczość codzienna, twórczość profesjonalna, twórczość wybitna. Twórczość potencjalna jest opisywana jako zdolność do kierowania procesem uczenia się. Ma charakter aktywności związanej z osobistą interpretacją doświadczeń i zdobywanej wiedzy. Twórcza ekspresja na tym poziomie nie musi być wyrażona poprzez namacalne wytwory, a oryginalność i użyteczność generowanych rozwiązań podlega subiektywnej ocenie jednostki. Poziom twórczości codziennej także wiąże się z osobistym rozwiązywaniem problemów w twórczy sposób, a rezultaty aktywności jednostki muszą być nowe i wartościowe jedynie z punktu widzenia twórcy. Z punktu widzenia społecznego te rezultaty mogą być znanymi i wielokrotnie sprawdzonymi rozwiązaniami (Kaufman, Beghetto 2009). W bieżącym artykule istotne jest skoncentrowanie się na dwóch poziomach – twórczości potencjalnej i codziennej. Duża część społeczeństwa może nieświadomie ograniczać twórczość tylko do pewnych konwencjonalnych obszarów ludzkich wysiłków lub postrzegać ją w terminach samych wytworów. W rzeczywistości pewne ludzkie czynności, procesy, postawy i charaktery są przejawem twórczości jako cechy osoby. Krzysztof Szmidt zgadza się z Józefą Sołowiej czy Joan F. Smutny, że „twórczość jest trudnym obiektem badawczym”, bo trudno sądzić inaczej, skoro „równie trudno ją mierzyć, co definiować”. Przyczyn tego stanu rzeczy jest wiele. Przede wszystkim rozległość tematyki, na którą składa się problematyka procesu twórczego, osobowości, środowiskowych uwarunkowań twórczości oraz produktu. Inna przyczyna trudności tkwi w silnym związku procesu twórczego z motywacją (Szmidt 2003). Autor wyróżnia pięć szczebli twórczości: twórczość codzienną – powszednią, twórczość amatorską, twórczość profesjonalną, twórczość mistrzowską oraz twórczość transgresyjną – przełomową (Szmidt 2017, s. 118–123).

W podsumowaniu powyższych rozważań należy stwierdzić, że twórczość stanowi istotny czynnik rozwojowy, a zaangażowane uczestnictwo w treningach twórczego myślenia może wpłynąć na wzrost predyspozycji twórczych danej jednostki. Ponadto analiza poszczególnych etapów klasycznych treningów

twórczego myślenia (Nęcka, Góralski) czy treningów kreatywności (Szmidt) ukazuje ich znaczenie nie tylko w kontekście podnoszenia poziomu twórczości, ale także umiejętności interpersonalnych ściśle związanych z komunikacją.

Interpersonalny trening twórczego myślenia. Program warsztatów

Świadomość wagi, możliwości i znaczenia uczestnictwa jednostki w treningu twórczego myślenia, zawierającego elementy treningu interpersonalnego zaowocowała pomysłem na innowację społeczną. Innowacja społeczna „Wejdz z impetem na rynek pracy. Interpersonalny trening twórczego myślenia (ITTM)”, stanowiąc unikalny pomysł połączenia treningu twórczego myślenia i treningu interpersonalnego z wykorzystaniem nowoczesnych technologii i komunikacji. Rozwiązanie zaproponowane w innowacji społecznej było innowacyjne w skali całej Polski i nie powielalo standardowych form wsparcia zaplanowanych w programach PO WER i w RPO oraz innowacji czy produktów wypracowanych w PO KL. Etap testowania innowacji społecznej w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie odbył się w latach 2017–2018 w ramach projektu Akcja Inkubacja Ecorys Polska S.A. Inspirację do opracowania programu innowacji społecznej „Wejdz z impetem na rynek pracy. Interpersonalny trening twórczego myślenia” stanowił „Trening twórczego myślenia z komputerem”, przeznaczony dla uczniów w wieku od 6 do 16 r.ż. (Łaszczuk i in. 2012). Wdrożenie ITTM miało za zadanie realizację nadrzędnego celu związanego z priorytetami programu PO WER, czyli przeciwdziałanie wykluczeniu zawodowemu poprzez kształtowanie postaw przedsiębiorczych.

Trening ITTM opracowano do prowadzenia w formie 30-godzinnych warsztatów. Program warsztatów składał się z trzech modułów:

1. Rozpoznawanie potencjału zawodowego;
2. Budowanie wizerunku i współpraca;
3. Kreatywna prezentacja i promocja (Makaruk 2018).

Warsztaty prowadzono na podstawie autorskiego zbioru scenariuszy zajęć, które wraz z programem podlegały ocenie ekspertów merytorycznych (pedagog, psycholog i terapeuta). Program warsztatów ITTM jest przejawem innowacji społecznej. W ramach zajęć dodatkowych w wybranych placówkach edukacyjnych zajęcia z ITTM są prowadzone przez trenerów Fundacji Centrum Wspierania Zdolności. W niektórych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (np. TOP) odbywają się treningi twórczego myślenia.

Założenia metodologiczne badań własnych. Cele, pytania badawcze i hipoteza

Podczas planowania wdrożenia projektu poruszono zagadnienia badawcze dotyczące możliwości skutecznego rozwijania twórczego myślenia i umiejętności interpersonalnych, a także poszukiwania możliwości podnoszenia poziomu samooceny u uczestników treningu. W związku z powyższym wyznaczone zostały następujące cele badawcze:

1. Ocena skuteczności Interpersonalnego Treningu Twórczego Myślenia w rozwijaniu poziomu twórczości i kompetencji interpersonalnych uczestników warsztatów.
2. Wstępna ocena skuteczności Interpersonalnego Treningu Twórczego Myślenia w podnoszeniu poziomu samooceny uczestników warsztatów.

Adekwatnie do wyznaczonych celów postawiono pytania badawcze:

- Jaka jest skuteczność warsztatów Interpersonalnego Treningu Twórczego Myślenia w podnoszeniu poziomu predyspozycji twórczości u uczestników?
- Jaka jest skuteczność warsztatów Interpersonalnego Treningu Twórczego Myślenia w podnoszeniu kompetencji interpersonalnych u uczestników?
- Czy i w jakim stopniu udział w warsztatach Interpersonalnego Treningu Twórczego Myślenia wpływa na poziom samooceny u uczestników?

W celu uzyskania odpowiedzi na powyższe pytania badawcze postanowiono skorzystać z metody testów pedagogicznych oraz przeprowadzić sondaż diagnostyczny (z techniką wywiadu) i ewaluację zajęć. Do kontroli wyników zastosowano: Rysunkowy Test Twórczości Urbana-Jellena, Kwestionariusz Kompetencji Interpersonalnych ICQ oraz Skalę Samooceny SES Rosenberga. Bieżący artykuł koncentruje się na odpowiedzi na pierwsze pytanie badawcze związane ze skutecznością treningu ITTM w zakresie poziomu predyspozycji twórczych uczestników.

Przyjęto następującą hipotezę badawczą:

Uczestnictwo badanych w cyklu warsztatów Interpersonalnego Treningu Twórczego Myślenia (ITTM) przyczynia się do wzrostu poziomu predyspozycji twórczych i umiejętności interpersonalnych; może korzystnie wpływać na poziom samooceny uczestników.

Ustalono zmienne: zmienną niezależną – uczestnictwo w warsztatach ITTM, oraz zmienne zależne: wstępny poziom kompetencji twórczych uczniów/studentów, wynikowy poziom kompetencji twórczych uczniów/studentów

(Rysunkowy Test Twórczości Urbana-Jellena), wstępny poziom umiejętności interpersonalnych uczniów/studentów, wynikowy poziom umiejętności interpersonalnych uczniów/studentów (Kwestionariusz Kompetencji Interpersonalnych ICQ), wstępny poziom samooceny uczniów/studentów, wynikowy poziom samooceny uczniów/studentów (Skala Samooceny SES Rosenberga) oraz wyniki badań sondażowych (wywiad).

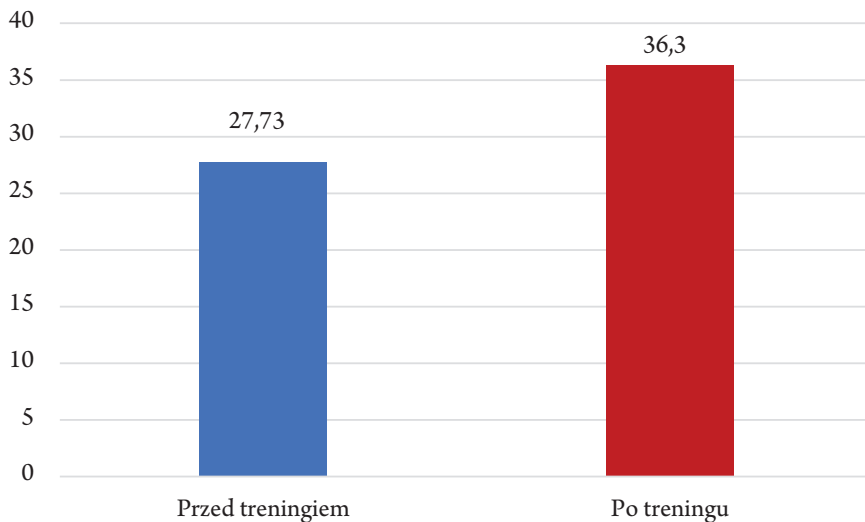
Organizacja badań

Określono kryteria doboru grup. Spośród placówek edukacyjnych ze względu na dostępność poznawczą zakreślono obszar badań do Warszawy i okolic, kolejnym kryterium była pozytywna decyzja kadry zarządzającej, a w przypadku szkoły podstawowej – także zgoda rodziców i uczniów na uczestnictwo uczniów w cyklu warsztatów ITTM. Kryteriami doboru uczniów/studentów były: wiek, płeć, chęć uczestnictwa w warsztatach, liczebność grup (do 15 osób). Badania zostały przeprowadzone w roku akademickim 2017/2018 w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie oraz w 2018/2019 w szkołach podstawowych znajdujących się na terenie Warszawy (w dzielnicy Wesołej). W badaniach wzięły udział 64 osoby, w tym 42 uczniów kl. VI (19 chłopców i 23 dziewcząt) oraz 22 studentów trzeciego roku licencjackich studiów stacjonarnych Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie (6 mężczyzn i 16 kobiet). Uczniowie/studentenci uczestniczyli w 30-godzinny cykl warsztatów; warsztaty ITTM odbywały się jeden raz w tygodniu w salach lekcyjnych. Czas trwania warsztatów był zróżnicowany ze względu na wiek uczestników; studenci uczestniczyli jednorazowo w trzech jednostkach lekcyjnych, odbywając dziesięć spotkań z autorką niniejszego artykułu. Dla uczniów klas VI czas zajęć nie przekraczał jednorazowo dwóch jednostek lekcyjnych, wobec tego odbyli piętnaście spotkań warsztatowych w semestrze. Program zajęć warsztatowych dla uczniów szkoły podstawowej został zmodyfikowany i dostosowany do wieku uczniów na podstawie wskazanej innowacji społecznej przez Patrycję Ambrożewicz w ramach pracy dyplomowej.

Wyniki badań własnych. Analiza i wnioski

Testy pedagogiczne, pozwalające na określenie poziomu zarówno predyspozycji twórczych, jak i kompetencji interpersonalnych i poziomu samooceny, zostały przeprowadzone na pierwszych i ostatnich zajęciach warsztatowych.

Porównanie średnich wyników poziomu predyspozycji twórczych uczestników (TCT-DP) zarówno przed, jak i po udziale w cyklu warsztatów ITTM przedstawia wykres 1.

Wykres 1. Poziom predyspozycji twórczych uczestników ITTM

Źródło: badania własne.

Wykres 1 pokazuje wyraźnie, że średnie wyniki testów predyspozycji twórczych uczestników przeprowadzonych przed treningiem były niższe niż po treningu. Przed treningiem średni wynik wynosił 27,73 (przeciętny wynik dla populacji mieści się w przedziale 17–31). Natomiast po treningu średni wynik wynosił 36,30 (przeciętny wynik dla populacji mieści się w przedziale 17–30).

Przeprowadzono analizę statystyczną; dla wyników 64-osobowej grupy badawczej zastosowano test t-studenta dla prób zależnych. Wartość testu studenta wynosi $t = 10,02$ i świadczy o tym, że różnice predyspozycji twórczych uczestników przed i po treningu są istotne statystycznie na poziomie $p = 0,01$. Aby zróżnicować wyniki pomiędzy studentami i uczniami klas VI zastosowano test t-studenta dla prób niezależnych. Wyniki pokazały, że w grupie studenckiej poziom wzrostu predyspozycji twórczych był nieco niższy niż w grupie starszych uczniów szkoły podstawowej.

Wstępna analiza poziomu kompetencji interpersonalnych pozwala wnioskować, że uczestnictwo w cyklu warsztatów ITTM przyczynia się wzrostu umiejętności interpersonalnych, jednakże ze względu na różnice liczebności

prób badawczych planowane jest kontynuowanie badań, które zostaną opisane w kolejnym artykule. Wyniki skali samooceny SES także wskazują na nieznaczny wzrost poziomu samooceny u uczestników warsztatów ITTM, ze względu na niewielką próbę badanych studentów (22 osoby) zarówno prowadzenie warsztatów, jak i badania w tym zakresie będą realizowane w roku akademickim 2019/2020. Wypowiedzi, jakich udzielili uczestnicy warsztatów ITTM w badaniach sondażowych prowadzonych po zakończeniu zajęć, świadczyły o dużym zaangażowaniu i chęci kontynuacji udziału w warsztatach. Wstępne wyniki świadczą o tym, że hipoteza badawcza została potwierdzona.

Podsumowanie

Wyniki badań pokazują wyraźnie, że warsztaty ITTM spełniły swoje zadanie. Uczestnictwo studentów i uczniów w cyklu warsztatów ITTM stanowiło skuteczną formę rozwijania predyspozycji twórczych oraz umiejętności interpersonalnych – jednakże badania mają charakter wstępny i będą kontynuowane. Uczestnictwo w cyklu warsztatów ITTM korzystnie oddziałuje na poziom samooceny uczestników, jednakże ta teza wymaga dalszych, pogłębionych badań.

BIBLIOGRAFIA

- de Bono E. (1999), *Jak myśleć sprawniej*, Warszawa: Wydawnictwo Medium.
- Dzwonkowska I., Lachowicz-Tabaczek K., Łaguna M. (2008), *SES Samoocena i jej pomiar*, Warszawa: PTP.
- Góralski A. (1989), *Twórcze rozwiązywanie zadań*, Warszawa: PWN.
- Góralski A. (1995), *Reguły treningu twórczości*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Góralski A. (2003), *Teoria twórczości*, Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Grzegorzczak A. (1993), *Życie jako wyzwanie. Wprowadzenie w filozofię racjonalistyczną*, Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN.
- Jabłonowska M. (2004), *O pedagogice twórczości – refleksje i rozwiązania praktyczne*, w: J. Łaszczczyk, *Pedagogika twórczości i dialogu* (s. 47–55), Warszawa: Wydawnictwo Universitas Rediviva.
- Jaworska-Witkowska M. (2008), *Trening kreatywności w rozwijaniu zdolności myślenia twórczego*, Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Kaufman J.C. (2011), *Kreatywność*, Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Kaufman J.C., Beghetto R.A. (2009), *Beyond Big and Little: The Four C Model of Creativity*, New York–London: American Psychological Association.

- Kozielecki J. (1966), *Zagadnienia psychologii myślenia*, Warszawa: PWN.
- Limont W. (2008), *Zdolności, talent, twórczość*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.
- Łaszczyk J., Jabłonowska M., Łukasiewicz-Wieleba J., Makaruk A.R., Trzczińska-Król M. (2012), *Trening twórczości z komputerem*, Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Makaruk A.R. (2018), *Innowacja społeczna – Interpersonalny Trening Twórczego Myślenia (ITTM) efektem współpracy uczelni wyższej z organizacją pozarządową*, w: M. Seroka (red.), *Organizacje pozarządowe w stuleciu Polski niepodległej* (s. 169–179), Olsztyn: Wydział Prawa i Administracji UWM.
- Matczak A. (2007), *Kwestionariusz Kompetencji Społecznych. Podręcznik* (wyd. 2 uzupełnione), Warszawa: PTP.
- Matczak A., Jaworowska A., Stańczak J. (2000), *TCT-DP Rysunkowy Test Twórczego Myślenia*, Warszawa: PTP.
- Nęcka E. (2005), *Trening twórczości*, Gdańsk: GWP.
- Szmidt K.J. (2003), *Czy twórczość można zmierzyć? Spory wokół psychometrycznych metod badania twórczości*, w: E. Dombrowska, A. Niedźwiedzka (red.), *Twórczość – wyzwanie XXI w.* (s. 39–58), Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Szmidt K.J. (2017), *Edukacyjne uwarunkowania rozwoju kreatywności*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Torrance E. (1965), *Rewarding Creative Behavior*, Englewood Cliffs, New York: Prentice-Hall.
- Torrance E. (1979), *The search for Satori and Creativity*, Buffalo, New York: Bearly Limited.
- Urban K.K. (1996), *Test for Creative Thinking – Drawing Production (TCT-DP) by Klaus K. Urban & Hans G. Jellen. Manual*, Frankfurt: Swets and Zeitlinger.

STRESZCZENIE

Projekt „Wejdz z impetem na rynek pracy. Interpersonalny trening twórczego myślenia”, uznany za innowację społeczną, został zrealizowany na przełomie 2017/2018 r. w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Podczas wystąpienia zaprezentowano program warsztatów, efekty pracy oraz przebieg badań i wstępne wyniki.

Zakładano, że uczestnictwo w Interpersonalnym Treningu Twórczego przyczyni się do zwiększenia poziomu uczestników w zakresie twórczego myślenia oraz kompetencji interpersonalnych, co może wpłynąć korzystnie na samoocenę ogólną, a w dalszej konsekwencji przełoży się na skuteczność w poszukiwaniu pracy.

SŁOWA KLUCZOWE: twórczość, komunikacja, trening twórczości, trening interpersonalny, ITTM, innowacja społeczna, samoocena, poziom twórczości, kompetencje interpersonalne

SUMMARY

Project „Enter the labor market with impetus. Interpersonal training of creative thinking”, recognized as social innovation, was implemented at the turn of 2017/2018 at the Academy of Special Education in Warsaw. During the presentation of the presented program, workshops, work effects as well as the course of research and preliminary results. The authors of Interpersonal Creative Thinking Training assumed that participation in the proceedings includes activities in the field of creative thinking and interpersonal skills, which may affect overall self-esteem, work.

KEYWORDS: creativity, ITTM, interpersonal training, creativity thinking

ANNA RÓŻA MAKARUK – Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej
e-mail: stanczyk@aps.edu.pl

Pedagogika / Pedagogy

Przysłano do redakcji: 22.09.2019

Przysłano do redakcji po recenzjach / Received in revised form: 4.10.2019

Data akceptacji do publikacji / Accepted: 21.11.2019